

Position paper J&V

Veiligheid: lokaal zie je alles

Opmerkingen van de VNG op de Begroting van het ministerie van Justitie en Veiligheid

De VNG ziet de afgelopen jaren groeiende aandacht voor veiligheid bij het kabinet en dat uit zich ook in structurele investeringen. Dit is positief, deze kentering is broodnodig. In het huidige tijdsgewricht is de complexiteit van andere grote maatschappelijke opgaven vaak ook van invloed op de openbare orde en veiligheid in Nederland. Gemeenten vormen ook hier veel vaker de frontlinie en hun uitvoeringskracht staat serieus onder druk. Het 'piept en het kraakt'.

Met het oog hierop willen we uw Kamer het volgende meegeven:

1. Herstel het vertrouwen om maatschappelijke onrust tegen te gaan
2. Versterk de informatiepositie van gemeenten
3. Haal onbedoelde knelpunten weg bij ondermijningsaanpak
4. Geen politieke discussie over veiligheid politieke ambtsdragers
5. Meer inzet op lokale handhaving
6. Zorg en veiligheid: houd oog voor gemeentelijke autonomie
7. Seksuele misdrijven aanpakken: wetgeving en menskracht nodig

1 Herstel het vertrouwen om maatschappelijke onrust tegen te gaan

De laatste jaren neemt de maatschappelijke onrust toe en het vertrouwen in de overheid af. Corona – en alle daarop volgende crises – hebben in hoog tempo het maatschappelijk ongenoegen in onze samenleving weten bloot te leggen. Vanuit het openbaar bestuur dienen we hier een antwoord op te geven. Op lokaal niveau komen alle crises samen.

Het is onze stellige overtuiging dat overheden ieder een taak hebben om maatschappelijke problemen het hoofd te bieden en daarin adaptief kunnen inspelen op ontwikkelingen. Gemeenten kunnen hun deel doen mits ze het vertrouwen krijgen van het rijk dat zij het op hun manier kunnen doen – met inbegrip van lokale differentiatie – en met voldoende middelen. Waarbij wij ook vanuit ons perspectief ernaar streven de bestaanszekerheid van mensen te bewaken.

2 Versterk de informatiepositie van gemeenten

Uw Kamer heeft de [motie-Michon Derksen c.s.](#) aangenomen om in kaart te brengen waar gemeenten

in het veiligheidsveld tegen aanlopen op het gebied van informatiedeling. De insteek was primair de aanpak van ondermijning maar die aanpak is, met de focus daarin op preventie, steeds breder en meer domein-overstijgend van aard. Dat wordt ook gezien in de aanpak van maatschappelijke onrust, digitale criminaliteit en per definitie in het snijvlak-domein van zorg en veiligheid.

De problematiek van gegevensdeling speelt al decennia. Aan de ene kant moeten overheden en organisaties integraal samenwerken. Om adequater maatschappelijke knelpunten aan te kunnen pakken, is "1-plan, 1-gezin, 1-regisseur" een gevleugelde uitdrukking en krijgt het gedachtegoed van "één overheid" meer belangstelling. Aan de andere kant is er een veelheid aan sectorale wetten met eigen doelbinding- en geheimhoudingsbepalingen die de samenwerking bemoeilijken. Ook bij het opsporen van ondermijning kan vaak informatie niet gedeeld worden. Wanneer men de informatie niet kan delen rond een bepaald fenomeen, locatie of persoon blijft het grotere plaatje (en mogelijke onderbouwing voor het delen van die informatie) buiten beeld.

Daarnaast lopen in de praktijk op het gebied van privacyvraagstukken drie bezwaren door elkaar heen: "niet weten" (gebrek aan kennis, expertise en capaciteit), "niet kunnen" (juridische onmogelijkheid) en "niet willen" (de privacy kaart trekken om bijvoorbeeld geen risico te lopen). Tevens blijven privacy-belemmeringen op operationeel niveau hangen en wordt er weinig geëscaleerd.

We hechten er groot belang aan te benoemen dat de WGS en de WAMS belangrijke wetgevingstrajecten zijn, waarvan wij menen dat deze een belangrijke bijdrage zullen leveren aan een sterkere basis om informatie te delen. Wij roepen u op om deze wetstrajecten weer op te pakken.

3 Haal onbedoelde knelpunten weg bij ondermijningsaanpak

Voor de aanpak van ondermijning, ook voor gemeenten, zijn substantiële middelen beschikbaar gesteld. De investering is met name gericht op meerjarige programmatische aanpakken met 'Preventie met gezag' en aanpakken van main- en greenports. Daarnaast worden de RIEC's versterkt en worden via die structuren regionale versterkingsgelden beschikbaar gesteld om de tijdelijke gelden uit het Ondermijningsfonds structureel te maken. Daarmee kunnen bepaalde voedingsbodems voor ondermijnende criminaliteit worden verminderd. Gemeenten zijn hier erg blij mee.

Om de genoemde investeringen zoveel mogelijk te kunnen laten renderen is het van belang de gemeentelijke uitvoeringskracht te versterken en te kijken naar de uitvoerbaarheid en naar doorkruisende plannen en beleid die de ondermijningsaanpak onbedoeld juist weer in de weg zitten. Er worden op dit moment interessante gesprekken gevoerd over hardnekkige knelpunten in het geheel van wet- en regelgeving in het veiligheidsdomein, bijvoorbeeld zoals reeds geschetst rond de informatiepositie en informatiedeling. Burgemeester Buma van Leeuwarden voerde dit gesprek al met verschillende bewindspersonen. De grote knelpunten kunnen we niet à la minute oplossen, maar het gesprek erover voeren helpt om ze te herkennen en (deel)oplossingen te creëren. Het werkplan van de Ministeriële Commissie Aanpak Ondermijning sluit op onderdelen aan op deze analyse: er zitten veel onbedoelde knelpunten in de regelgeving om effectief ondermijning aan te kunnen pakken. Van die knelpunten moeten we af.

4 Geen politieke discussie over veiligheid politieke ambtsdragers

Het aantal lokale bestuurders dat bedreigd wordt neemt hard toe. Het is eerder de regel dan uitzondering dat het vervullen van een politiek ambt leidt tot bedreigingen en onveiligheid. Dit is vanzelfsprekend onacceptabel. Als openbaar bestuur moeten we zorgen voor een veilige woon- en werkplek van de politiek vertegenwoordigers en medewerkers. De preventieve beveiliging van woningen moet meer verschil maken. Het huidige budget hiervoor is, in verhouding tot de prijzen voor veiligheidsglas, stevigere brievenbussen en hoger kwaliteit hang- en sluitwerk, ontoereikend. Het rijk moet daarvoor meer geld beschikbaar stellen, om lokale discussies in gemeenteraden niet te hoeven voeren.

5 Meer inzet op lokale handhaving

Met de uitvoering van de motie-Hermans voor (onder andere) meer politiemensen in de wijk zijn ook middelen gevonden via de begroting van J&V, waarmee gemeenten meer BOA's konden aanstellen. Het takenpakket van BOA's groeit verder, waardoor er een groeiende behoefte aan BOA's is. Gemeenten moeten daarom meer BOA's aan kunnen stellen. We vroegen grote inzet van BOA's bij het handhaven van de coronamaatregelen, maar ook in de ondermijningsaanpak en het tegengaan van criminele aanwas door jeugdigen en jongeren spelen BOA's een belangrijke rol. Ze leveren überhaupt een grote bijdrage aan de leefbaarheid en veiligheid in wijken en buurten. Hiervoor zijn aanvullende middelen nodig in dezelfde orde van grote als van de motie-Hermans (€ 13 miljoen).

Bovendien hebben gemeenten sterke behoefte aan meer flexibiliteit en domein-overstijgend werken binnen het BOA-stelsel. Verkeershandhaving is zo'n onderwerp, waar BOA's nu in principe niet over gaan. Er zijn pilots in het land uitgevoerd waarbij BOA's ook handhavend konden optreden bij verkeersovertredingen. Wat ons betreft komt hier structureel ruimte voor, zodat gemeenten daarmee de behoeften van inwoners voorop kunnen zetten.

Richt snel 'vliegende brigades' op voor ondersteuning

Zoals hiervoor reeds opgemerkt levert de toegenomen complexiteit van veiligheidsbeleid en de uitvoering ervan met meer juridische procedures tot gevolg, een verzwaring op voor de uitvoeringspraktijk bij gemeenten. Dit speelt vooral ook voor kleine(re) gemeenten.

We zouden moeten kunnen organiseren dat, indien een situatie daarom vraagt, gemeenten tijdelijk 'meer handjes' en (juridische) expertise kunnen krijgen om beleid te maken, maar vooral ook toe te passen. Denk daarbij aan het starten van een complexe procedure om een pand te sluiten na drugsvondsten, de wet Bibob toe te passen of bij grootschalige civielrechtelijke of bestuursrechtelijke procedures waar gemeenten door kwaadwillende in betrokken raken.

Het is goed om te zien dat er vanuit het ministerie van J&V wordt verkend of een landelijk loket gemeenten kan helpen met complexe kwesties. Onze oproep is om dit 'loket' snel vorm te geven. De voorziening moet flexibel zijn en ruimte bieden voor regionale en lokale behoeftes en niet enkel de landelijk geprioriteerde thema's.

6 Zorg en veiligheid: houd oog voor gemeentelijke autonomie

We zien dat het ministerie van J&V steeds meer inzet op preventie door het voorkomen en tijdig signaleren van (ergere) veiligheidsproblematiek. Dit gaat om het voorkomen van jonge aanwas in de criminaliteit/ondermijning, de aanpak van personen met onbegrepen gedrag en het voorkomen van recidive ondergedetineerden. We juichen deze aandacht en extra inzet in het domein van sociaal domein, zorg en veiligheid toe: een betere samenwerking helpt de (kwetsbare) inwoners en hun gezinnen. Dat leidt tot een betere kwaliteit van leven en minder overlast en onveiligheid. Bovendien heeft het een positief maatschappelijk en financieel effect. Dat is belangrijk voor het vertrouwen in het bestuur bij alle inwoners.

Gemeenten zijn hierin een belangrijk partner.

Bij de aanpak van zorg gerelateerde veiligheid vragen wij om oog te hebben voor goede financiële en interbestuurlijke verhoudingen: stuur als rijk niet direct op de regionale en lokale uitvoering maar heb oog voor de decentralisatie en interbestuurlijke verhoudingen en geef zodoende ruimte aan verschillen tussen gemeenten qua problematiek en omvang. Een verplichte wijk-GGD'er kan in de ene plaats een goede oplossing zijn, maar in een andere gemeente totaal niet aansluiten op de lokale context. Gemeenten hebben op dit moment grote onzekerheid over hun financiële positie in 2026 en daarna. Houd daar rekening mee als rijk bij het sturen op lokale uitvoering.

De VNG is geïnformeerd over de financierbaarheid van DJI en de daaruit voortkomende bezuinigingsmaatregelen. De exacte maatregelen en de impact die dat met zich meebrengt is voor gemeenten nog onduidelijk. Naar verwachting wordt de druk op gemeenten verhoogd door de bezuinigingsopgave aan de kant van DJI, onder andere door een toename aan ondersteuningsbehoefte in het kader van de Wmo (waaronder beschermd wonen als meest urgent). Wij vragen daarom om ook hierbij oog te hebben voor de financiële positie van gemeenten en de uitvoerbaarheid.

Mensenhandel

Mensenhandel staat steeds hoger op de politieke agenda en gaat allang niet meer om de effecten van illegale prostitutie en seksuele uitbuiting maar ook de aanpak van arbeidsuitbuiting en criminele uitbuiting van onder meer vluchtelingengroepen. De taak wordt steeds prominent op gemeentelijk vlak. Het is ook een prioriteit in de landelijke Veiligheidsagenda geworden.

Met deze trend lijkt de toegezegde € 2 miljoen voor de uitvoering van een nieuw (omvangrijker) programma te beperkt te zijn. Het uitbreiden van het budget met een bedrag van € 0,5 à € 1 miljoen is dan passend om de ambities en actuele ontwikkelingen met elkaar in evenwicht te brengen.

7 Seksuele misdrijven aanpakken: wetgeving en menskracht nodig

Het kabinet heeft in 2021 € 27,5 miljoen structureel vrijgemaakt voor de versterking van de aanpak van (online) seksuele misdrijven, waarmee onder meer in dekking van de financiële gevolgen van het wetsvoorstel seksuele misdrijven wordt voorzien.

We ondersteunen het belang van de invoering van de Wet seksuele misdrijven. Naast het belang van voldoende capaciteit bij de zedenpolitie en (medisch) forensische onderzoek is ook de capaciteit bij het Centrum Seksueel Geweld van belang. Wij vragen hiervoor om de begrote extra middelen voor de CSG's op het niveau te brengen van de door hen gemaakte raming, inclusief indexering. En eveneens om te monitoren of de verwachting aansluit bij de praktijk en zo nodig bij te stellen als de instroom hoger blijkt te zijn dan verwacht. Wij vragen deze middelen via gemeenten beschikbaar te stellen zodat Gemeenten moeten in hun opdrachtgeversrol blijven voor de gemeentelijke taken in het CSG, daarom moeten deze middelen via gemeenten beschikbaar gesteld worden. De CSG's krijgen daardoor niet met een extra financieringsstroom te maken.

De departementen OCW, SZW, VWS en J&V werken

in het Nationaal actieplan seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag nog flankerend beleid uit. In dat licht vinden gemeenten het belangrijk dat mensen in de uitvoering niet overbelast worden en dat cliënten die hulp zoeken die ook kunnen krijgen. Het actieplan doet een extra beroep op hun inzet. Zowel voor voorgenomen acties op het gebied van preventie, als voor het goed kunnen signaleren en opvolgen. Het maatschappelijk debat maakt, zo blijkt al uit de huidige praktijk, een grote nog ongeziene hulpvraag zichtbaar. Als mensen de stap zetten naar het vragen van hulp, is het nodig dat die ook daadwerkelijk geboden kan worden. Daarom is het noodzakelijk om nog vóór de start van het programma een uitvoeringstoets te doen, op basis daarvan reële ambities te stellen en randvoorwaarden op orde te brengen.

november 2022